



## SYSTEMY EDUKACJI W EUROPIE – STAN OBECNY I PLANOWANE REFORMY

### LUKSEMBURG

#### 1. Populacja uczących się i język nauczania

W 2003 r. liczba młodzieży w wieku poniżej 29 lat wynosiła 165 759 (37% ludności), a 67 831 uczniów było w wieku objętym kształceniem obowiązkowym. Język nauczania zależy od poziomu kształcenia. W placówkach przedszkolnych i pierwszych dwóch klasach szkoły podstawowej zajęcia prowadzi się w języku luksemburskim. W pierwszej klasie szkoły podstawowej wprowadza się język niemiecki jako język nauczania, a od początku drugiej klasy także język francuski.

#### 2. Administracja i finansowanie edukacji

W 2004 r. 93% uczniów uczęszczało do szkół publicznych, a 7% do dotowanych placówek prywatnych (które są zakładane i nadzorowane przez organizacje pozarządowe, ale otrzymują 95-99% dotacji z sektora publicznego, z przeznaczeniem na koszty bieżące).

Ogólny nadzór nad wszystkimi sektorami sprawuje Ministerstwo Edukacji i Kształcenia Zawodowego, które podejmuje wszelkie istotne decyzje dotyczące programów nauczania, podręczników, planów lekcji, spraw budżetowych oraz kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli. Odpowiedzialność za szkolnictwo podstawowe jest podzielona między ministerstwo i władze gmin (w szczególności gminne komisje ds. szkół); na tym poziomie nie istnieje funkcja dyrektora szkoły. W szkolnictwie średnim Ministerstwo Edukacji i Kształcenia Zawodowego sprawuje nadzór za pośrednictwem dyrektorów *lycées* i technicznych *lycées*.

Za wszystkie sprawy związane ze szkolnictwem wyższym odpowiada Ministerstwo Kultury, Szkolnictwa Wyższego i Nauki.

Ustawa z dnia 25 czerwca 2004 r. znacznie rozszerzyła autonomię szkół średnich.

Inspektorzy szkolni wizytują szkoły podstawowe i składają sprawozdania ministerstwu. Inspekcje w szkołach średnich przeprowadzają dyrektorzy szkół zgodnie z przepisami wydanymi przez ministerstwo.

#### 3. Edukacja przedszkolna

Ministerstwo Edukacji i Kształcenia Zawodowego wprowadziło nieobowiązkowy rok edukacji przedszkolnej dla dzieci w wieku 3 lat.

Uczęszczanie do *Spillschoul*, placówki przedszkolnej traktowanej jako placówka szkolna, jest obowiązkowe od wieku 4 lat (placówki te zostały omówione w punkcie 4).

#### 4. Kształcenie obowiązkowe

##### a) Etapy

<i>Spillschoul</i> (placówka przedszkolna)	Wiek: 4-6 lat
Szkoła podstawowa	Wiek: 6-12 lat
Szkoła średnia I stopnia Średnia szkoła ogólnokształcąca I stopnia Średnia szkoła techniczna I stopnia	Wiek: 12-15 lat

Kształcenie jest obowiązkowe w wieku od 4 do 15 lat.

## b) Kryteria przyjęć

Do placówek przedszkolnych przyjmuje się dzieci, które do 1 września danego roku ukończyły 4 lata. Dzieci przyjmowane do szkoły podstawowej muszą mieć ukończone 6 lat. Przyjęcie do szkoły średniej wymaga pozytywnej opinii wydawanej na zakończenie szkoły podstawowej. Uczniowie placówek przedszkolnych i szkół podstawowych uczęszczają obowiązkowo do placówki w swym rejonie, w pobliżu miejsca zamieszkania. Na poziomie średnim nie istnieją ograniczenia dotyczące wyboru szkoły ani formalnych procedur przyjęć. Kształcenie we wszystkich państwowych placówkach przedszkolnych oraz szkołach podstawowych i średnich jest bezpłatne.

## c) Dzienny/tygodniowy/roczny wymiar zajęć

Rok szkolny w szkole podstawowej i średniej trwa 212 dni, od 15 września do 15 lipca. Szkoły są czynne co najmniej przez trzy pełne dni i dwa razy po pół dnia w tygodniu. W szkołach podstawowych i średnich I stopnia prowadzi się tygodniowo 30 lekcji trwających po 50-55 minut. Minimalny roczny wymiar zajęć wynosi 936 godzin dydaktycznych w szkole podstawowej i 900 godzin w szkole średniej I stopnia.

## d) Wielkość klas/podział uczniów na klasy

Klasy w szkole podstawowej mogą liczyć maksymalnie 26 uczniów, natomiast minimalna liczba uczniów wynosi zwykle 17. Klasy są na ogół małe, składają się z 17-18 uczniów podzielonych według wieku. Klasy podstawowe mają jednego nauczyciela do wszystkich przedmiotów, a w szkołach średnich uczą nauczyciele specjalizujący się w poszczególnych przedmiotach.

## e) Programy i treści nauczania

Programy nauczania i listy szkolnych podręczników są opracowywane przez doraźnie powoływany komitet i zatwierdzane przez Ministerstwo Edukacji i Kształcenia Zawodowego. Nauczyciele samodzielnie wybierają metody nauczania, które muszą być jednak zgodne z formalnymi wymogami programowymi. Podstawowymi przedmiotami w szkole podstawowej są: trzy języki ojczyste (luksemburski, francuski, niemiecki), matematyka, przedmioty przyrodnicze, historia, geografia, religia lub etyka i przygotowanie do życia w społeczeństwie, prace ręczne oraz wychowanie muzyczne i fizyczne. W średnich szkołach ogólnokształcących prowadzi się dwa profile, klasyczny i nowożytny, różniące się przede wszystkim językiem, którego się uczy: oprócz trzech języków ojczystych, w profilu klasycznym uczy się łaciny, natomiast w profilu nowożytnym języka angielskiego. W średnich szkołach technicznych realizuje się obowiązkowy trzyletni program kształcenia ogólnego, obejmujący matematykę, języki, przedmioty przyrodnicze, technikę, wychowanie plastyczne, wychowanie muzyczne, religię lub etykę i przygotowanie do życia w społeczeństwie oraz wychowanie fizyczne.

## f) Ocena, promocja i kwalifikacje

W trakcie kształcenia obowiązkowego nie przeprowadza się centralnych egzaminów. Nauczyciele szkół podstawowych prowadzą ocenę ciągłą w poszczególnych grupach przedmiotów i dokonują całościowej sumarycznej oceny (okresowe sprawdziany, głównie pisemne) w szerszych dziedzinach programu nauczania. Uczniowie przechodzą do następnej klasy na podstawie wyników w nauce. W 1996 r. egzamin wstępny do szkoły średniej I stopnia zastąpiono procedurą selekcji obejmującą ujednoczone sprawdziany i testy psychologiczne; na tej podstawie uczniom i rodzicom wskazuje się rodzaj kształcenia, który powinni wybrać. W szkole średniej I stopnia nauczyciele przeprowadzają w ciągu semestru trzy sprawdziany z każdego przedmiotu, których wyniki decydują o przejściu do następnego etapu. Po ukończeniu kształcenia obowiązkowego uczniowie otrzymują świadectwo.

## 5. Szkolnictwo średnie II stopnia i policealne

### a) Rodzaje kształcenia

<i>Lycée général</i> (średnia szkoła ogólnokształcąca II stopnia)	Wiek: 15-19 lat
<i>Lycée technique</i> (średnia szkoła techniczna II stopnia) Etap średniozaawansowany/etap wyższy (2+2 lata) Etap średniozaawansowany (3 lata)	Wiek: 15-19 lat Wiek: 15-18 lat

Kształcenie ogólne na poziomie średnim II stopnia jest kontynuowane w *lycées* i obejmuje dwa etapy: kształcenie ogólne na poziomie średnim II stopnia w klasach IV-V szkoły średniej (15-17 lat) i specjalizację w klasach VI-VII szkoły średniej (17-19 lat). Kształcenie techniczne jest prowadzone w *lycées* technicznych i zostało podzielone na etap średniozaawansowany i wyższy. Niektóre *lycées* techniczne prowadzą również kształcenie zawodowe na poziomie policealnym.

#### **b) Kryteria przyjęć**

Uczniowie kontynuują naukę nieodpłatnie w szkole, w której rozpoczęli kształcenie na poziomie średnim I stopnia.

#### **c) Programy i treści nauczania**

Programy nauczania poszczególnych przedmiotów są opracowywane przez specjalne komisje i zatwierdzane przez ministerstwo. Program nauczania w klasach IV-V ogólnokształcących szkół średnich II stopnia jest bardzo zbliżony do programu pierwszych trzech klas, ale oprócz nowych przedmiotów ścisłych (fizyki i chemii) obejmuje przedmioty fakultatywne. Uczniowie wybierają także profil humanistyczny lub ścisły (które różnią się jedynie tygodniową liczbą lekcji matematyki). Na etapie specjalizacji w ogólnokształcącej szkole średniej II stopnia uczniowie obowiązkowo wybierają jedną z kilku oferowanych specjalizacji.

Na etapie średnio-zaawansowanym w szkole technicznej program nauczania zależy od wybranego przez uczniów nurtu (nurt techniczny, nurt dla dyplomowanych techników i nurt zawodowy).

#### **d) Ocena, promocja i kwalifikacje**

Na poziomie szkoły średniej II stopnia podstawę oceny stanowią sprawdziany przeprowadzane regularnie w każdym okresie ze wszystkich przedmiotów. Uczniom, którzy zdali egzamin centralny na zakończenie nauki w *lycée* ogólnokształcącym, wydaje się *diplôme de fin d'études secondaires* (świadectwo ukończenia ogólnokształcącej szkoły średniej). Uczniowie, którzy ukończyli trzy lata nauki na etapie średnio-zaawansowanym w *lycée* technicznym, otrzymują *certificat d'aptitude technique et professionnelle* (świadectwo umiejętności technicznych i zawodowych). Uczniowie, którzy zdali egzamin państwowy na zakończenie wyższego etapu *lycée* technicznego, otrzymują *diplôme de fin d'études secondaires techniques* (świadectwo ukończenia średniej szkoły technicznej) lub *diplôme de technicien* (świadectwo technika). Kształcenie policealne w *lycées* technicznych kończy się wydaniem *Brevet de technicien supérieur* (BTS – dyplomem technika na poziomie wyższym). O promocji do kolejnej klasy decydują wyniki uczniów w nauce.

## **6. Szkolnictwo wyższe**

### **a) Rodzaje uczelni**

W lipcu 2003 r. utworzono Uniwersytet Luksemburski, który połączył w ramach jednej struktury istniejące wcześniej *Centre Universitaire de Luxembourg* (Luksemburskie Centrum Uniwersyteckie), *Institut Supérieur de Technologie* (Wyższy Instytut Techniki), *Institut Supérieur d'Études et de Recherches Pédagogiques* (Instytut Studiów Wyższych i Badań Pedagogicznych) oraz *Institut d'Études Éducatives et Sociales* (Instytut Studiów Edukacyjnych i Społecznych).

Nowoutworzona uczelnia nadal prowadzi następujące programy studiów, które były wcześniej prowadzone przez wszystkie wymienione wyżej placówki: studia uniwersyteckie, trwające od roku do 2 lat, na kierunkach filologicznych, humanistycznych i ścisłych oraz na kierunkach Ekonomia i Prawo, 4-letnie studia dla inżynierów przemysłowych, dwa rodzaje 3-letnich studiów dla nauczycieli przedszkolnych, nauczycieli szkół podstawowych i dyplomowanych pedagogów oraz 2-letnie krótkie studia w dziedzinie zarządzania.

Uniwersytet Luksemburski prowadzi również studia podyplomowe (np. kończące się *Diplôme d'Études Supérieures Spécialisées en contentieux communautaire*, MBA w Luksemburskiej Szkole Finansów).

Oprócz studiów na Uniwersytecie Luksemburskim prowadzone są 2-letnie studia zawodowe na kierunkach związanych z handlem i kierunkach artystycznych, kończące się uzyskaniem dyplomu technika na poziomie wyższym (*Brevet de technicien supérieur - BTS*).

### **b) Warunki wstępu**

Kandydaci na wszystkie kierunki i rodzaje studiów muszą posiadać świadectwo ukończenia średniej szkoły ogólnokształcącej lub technicznej bądź inne świadectwo uznawane za równorzędne. Ograniczenia w dostępie istnieją jedynie na studiach przygotowujących nauczycieli przedszkoli i szkół

podstawowych: kandydatów przyjmuje się po sprawdzeniu ich znajomości trzech języków ojczystych i na podstawie ocen z egzaminu końcowego w ogólnokształcącej lub technicznej szkole średniej.

### c) Kwalifikacje

Obecnie absolwenci studiów na Uniwersytecie Luksemburskim otrzymują świadectwo/dyplom uprawniające do podjęcia pracy w określonym zawodzie (np. nauczyciela szkoły podstawowej) lub dalszego kształcenia w placówkach zagranicznych, z którymi została podpisana umowa o ekwiwalencji. W przyszłości Uniwersytet Luksemburski będzie przyznawał tytuły licencjata/inżyniera i magistra w ramach ścisłej współpracy z uczelniami zagranicznymi.

2-letnie kształcenie techników na poziomie wyższym kończy się wydaniem wspomnianego wyżej dyplomu BTS.

## 7. Kształcenie specjalne

Po wprowadzeniu nowych przepisów w 1991 r. uczniowie ze specjalnymi potrzebami zostali włączeni do szkolnictwa ogólnodostępnego. W 2004 r. do szkół specjalnych uczęszczał zaledwie 1% ogółu uczniów szkół podstawowych i średnich.

## 8. Nauczyciele

Przyszli nauczyciele przedszkoli i szkół podstawowych kończą 3-letnie studia pedagogiczne na Uniwersytecie Luksemburskim (Wydziale Filologii, Nauk Humanistycznych, Sztuk Pięknych i Pedagogiki), uzyskując świadectwo przygotowania do zawodu nauczycielskiego (*CEP*). Osoby zamierzające uczyć w średnich szkołach ogólnokształcących obowiązkowo kończą 4-letnie studia uniwersyteckie (za granicą), a następnie szkolenie teoretyczne i praktyczne (staż pedagogiczny) w Luksemburgu (w Instytucie Kształcenia i Doskonalenia Zawodowego Nauczycieli na Uniwersytecie Luksemburskim). Staż musi trwać od 30 do 56 miesięcy.

Osoby zamierzające uczyć w średnich szkołach technicznych kończą 4-letnie studia (za granicą) i staż pedagogiczny w Luksemburgu. Instruktorzy prowadzący kształcenie zawodowe (*maîtres d'enseignement technique*) muszą posiadać dyplom mistrzowski oraz pięcioletnie doświadczenie zawodowe. Zdecydowana większość nauczycieli posiada status urzędników państwowych.

## 9. Aktualne reformy i priorytety w dziedzinie edukacji

### Najważniejsze dziedziny, których dotyczą zakończone lub prowadzone obecnie reformy

W ciągu ostatnich pięciu lat Ministerstwo Edukacji Narodowej i Kształcenia Zawodowego zainicjowało szereg reform, które są obecnie wdrażane lub przygotowywane. W programie reform istotne miejsce zajmują następujące zagadnienia:

- pomoc dla uczniów w wyborze ścieżki edukacyjnej,
- ciągły wzrost liczby młodzieży posiadającej odpowiednie kwalifikacje,
- udział partnerów społecznych i otwarcie szkół na świat zewnętrzny,
- zarządzanie systemem edukacji.

### a) Reformy na różnych poziomach edukacji

#### Edukacja przedszkolna

W tej dziedzinie należy wspomnieć o wprowadzeniu wczesnej edukacji dla 3-latków. Celem przedłużenia edukacji przedszkolnej o nieobowiązkowy rok jest ułatwienie społecznej integracji dzieci, stymulowanie rozwoju ich indywidualnych zdolności oraz wstępne przygotowanie ich do nauki języków, co jest szczególnie istotne w Luksemburgu – kraju o znacznym odsetku dzieci migrantów.

#### Szkoły podstawowe

Na tym poziomie edukacji przygotowuje się projekty szkolne z udziałem zarówno nauczycieli, jak i rodziców. Projekty te przewidują m.in. innowacyjne rozwiązania w zakresie funkcjonowania szkół podstawowych.

Ponadto od początku roku szkolnego 1998/99 wprowadzono powszechnie przedmiot „Etyka i przygotowanie do życia w społeczeństwie”.

### **Średnie szkoły ogólnokształcące**

Oceniono efekty reformy z 1989 r. dotyczącej wyższego etapu kształcenia w średnich szkołach ogólnokształcących (która wprowadziła w szczególności bardziej zróżnicowaną ofertę po IV klasie).

### **Średnie szkoły techniczne i kształcenie zawodowe**

Na tym poziomie edukacji Ministerstwo rozpoczęło prace nad nowym profilem zawodowym w ramach kształcenia techników oraz reformę kształcenia *aide-soignant* (pielęgniarek pomocniczych) (w ramach kształcenia w zawodach medycznych) i kształcenia technicznego w dziedzinach związanych z administracją i handlem.

Ustawa z 25 czerwca 2004 r. nadała znaczną autonomię zarówno ogólnokształcącym, jak i technicznym *lycées* pod względem finansowym, organizacyjnym i dydaktycznym. Zwiększono również rolę kadry dydaktycznej, rodziców i uczniów w podejmowaniu decyzji.

Należy także wspomnieć o wejściu w życie ramowej ustawy o ustawicznym kształceniu zawodowym.

Dla osób przedwcześnie odchodzących ze szkoły wprowadzono uzupełniający rok kształcenia zawodowego i specjalizację, aby ułatwić im przejście do życia zawodowego.

### **b) Reformy przekrojowe**

#### **Przejście ze szkoły podstawowej do szkoły ponadpodstawowej**

W roku 1996/97 rozpoczęto istotną reformę dotyczącą przejścia ze szkoły podstawowej do szkoły ponadpodstawowej. W ramach tej reformy zlikwidowano egzamin wstępny do średniej szkoły ogólnokształcącej/technicznej i zastąpiono go bardziej elastyczną procedurą ukierunkowującą wybór ścieżki kształcenia przez ucznia, w której uwzględnia się nie tylko zdolności intelektualne ucznia, ale także jego predyspozycje.

#### **Nowe technologie informacyjne**

W Ministerstwie Edukacji powołano komisję ds. mediów edukacyjnych, której zadaniem jest koordynowanie i wspomaganie realizacji specjalnego programu dotyczącego wyposażenia szkół w sprzęt informatyczny, który stanowi m.in. integralną część „Narodowego planu na rzecz zatrudnienia”.

### **c) Najważniejsze debaty**

Dyskusje dotyczące polityki edukacyjnej nadal koncentrują się przede wszystkim na następujących kwestiach: przejście ze szkoły podstawowej na poziom ponadpodstawowy, integracja dzieci cudzoziemców w luksemburskim systemie edukacji, kryteria promocji uczniów w średniej szkole ogólnokształcącej, ocena jakości krajowego systemu szkolnego oraz alternatywne podejście do zarządzania systemem edukacji, oparte na częściowej autonomii. Ostatnio dyskutowano również o podstawowych kompetencjach uczniów i standardach kształcenia, a wyniki tych dyskusji stały się podstawą do badań pilotażowych jesienią 2005 r.

*Opracowanie:* Luksemburskie Biuro Eurydice

Bardziej szczegółowe informacje o systemach edukacji w Europie można znaleźć w prowadzonej przez EURYDICE bazie danych EURYBASE (<http://www.eurydice.org>).

Ostatnia aktualizacja: grudzień 2004